

ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ПОХІДНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ІМЕННИКІВ ІЗ СУФІКСОМ *-MENT*

Утворення та використання лексичних одиниць у першу чергу пов'язане з потребами спілкування, коли з'являється необхідність іменувати об'єкти і явища навколишньої дійсності [6, 98]. Виникнення нових об'єктів зумовлює появу нових мовних одиниць – назв цих об'єктів. Вивчення способів та засобів утворення одиниць мови завжди було одним із ключових питань лінгвістики.

Поповнення словникового складу розглядають як наслідок двох видів процесів: «процесів зростання» (*processes of growth*), завдяки яким до мови входять нові слова, та «процесів змін» (*processes of change*), завдяки яким наявні одиниці набувають нових значень. Способи поповнення лексичного складу мови є кількісними та якісними. Кількісне поповнення відбувається шляхом внутрішніх та зовнішніх процесів. Під внутрішнім процесом розуміють поповнення словникового складу завдяки його власного потенціалу, тобто за допомогою різних способів словотвору. Зовнішнім процесом поповнення називають запозичення. Під якісним поповненням розуміють зміну семантичної структури слова. До таких змін належать генералізація (розширення значення); спеціалізація (звуження значення); метафора та метонімія (перенесення значення); деградація та елевація (погіршення та покращення значення) [5, 37]. Основними способами поповнення словникового складу англійської мови є словотвір та запозичення.

Термін «словотвір» має два значення. Словотвір у вузькому значенні – це система способів і засобів утворення нових слів за певними словотвірними моделями. У широкому значенні словотвір означає галузь мовознавства, що вивчає способи й засоби створення нових слів, а також словотвірну структуру вже наявних слів [2, 7].

Способи словотвору поділяють на три основні типи: морфологічний або фонетико-морфологічний, морфолого-синтаксичний та семантичний. **Морфологічний** або **фонетико-морфологічний тип** словотвору передбачає зміну фонетичного або морфологічного складу слова. До морфологічного способу відносять афіксацію (*affixation*), словоскладання (*compounding*), скорочення (*clipping*), зворотню деривацію (*back formation*), постпозицію (*postposition*), чергування звуків, перенесення наголосу в слові. **Морфолого-синтаксичний тип словотвору** менш поширений в англійській мові, але не менш продуктивний; він передбачає зміну парадигми й синтаксичної функції вихідного слова. Морфолого-синтаксичним типом називають конверсію (*conversion*). **Семантичний тип** словотвору полягає у зміні значення вихідного слова, у результаті чого з'являються омоніми [2, 15]. До семантичного типу належать розширення значення або генералізація (*generalization*), звуження значення або спеціалізація (*specification*), перенос найменування: метафора (*metaphor*) й метонімія (*metonymy*), деградація (погіршення) та елевація (поліпшення) значення [5, 38].

Одним із найпоширеніших способів словотвору в англійській мові є **суфіксація**, яка полягає у приєднанні суфіксів до основ слів. Суфіксом називають афіксальну морфему, яка вживається після кореня і виокремлюється у складі словоформи [1, 463]. Суфікси не функціонують окремо від основ, тому не мають ознак окремої частини мови. Проте суфікси мають своє лексико-семантичне значення. Коли одне і те саме слово з різними суфіксами належить до однієї частини мови, то за допомогою суфікса розрізняються лексико-граматичні класи слів.

У лінгвістичній літературі суфікси класифікують за різними критеріями: за частиною мови, до якої належить похідне або вихідне слово, за ступенем продуктивності, за походженням, за спільністю абстрактного категоріального значення, за розташуванням у слові, за стилістичним забарвленням тощо [2, 25]. До числа продуктивних суфіксів сучасної англійської мови належить *-ment*, а утворені за його участю іменники виступають об'єктом нашого дослідження.

Англійський суфікс *-ment* походить від французького суфікса *-ment*, який, у свою чергу, походить від латинського суфікса *-mentum* [7]. В англійській мові суфікс *-ment* є багатозначним і слугує для утворення іменників та дієслів. Іменниковий суфікс *-ment*, що перебуває в центрі уваги нашого дослідження, має три основні значення в англійській мові: 1) акт або факт виконання дії, на яку вказує основа (наприклад, *arrange* ‘упорядковувати’, ‘класифікувати’ → *arrangement* ‘упорядкування, ‘класифікація’); 2) стан, якість або умова, на які вказує основа. У цьому випадку суфікс *-ment* приєднується до дієслів, які означають розумовий та емоційний стан (наприклад, *amaze* ‘вражати’ → *amazement* ‘вражання’, ‘здивування’). Суфікс *-ment* має аналогічне значення у поєднанні з деякими основами прикметників, (наприклад, *merry* ‘веселий’ → *merriment* ‘веселощі’); 3) щось конкретне, матеріальне, пов’язане з тим, на що вказує основа (наприклад, *equip* ‘споряджати’, ‘обладнувати’ → *equipment* ‘спорядження’, ‘обладнання’ [2, 48].

З’ясування способів утворення похідних англійських іменників із суфіксом *-ment* є можливим за умови поєднання понять і положень традиційного і когнітивного підходів до аналізу словотвірних процесів. Традиційний підхід займається описом способів утворення й структури похідних слів. У дослідженні застосовуються такі поняття традиційної теорії словотвору, як похідне слово, словотвірна модель, словотвірне значення, внутрішня форма слова. Когнітивний підхід пояснює сам механізм утворення нових слів. Дослідження когнітивних характеристик словотвору уможливорює вирішення завдань, розв’язання яких було раніше неможливим: дослідити взаємодію мислення, мови і дійсності у номінативному акті; виявити когнітивні механізми, залучені у процесі позначення різних фрагментів навколишнього світу, та визначити використовувані при цьому способи [4, 124]. Методологічним інструментом когнітивно орієнтованої теорії словотвору є концептуальний аналіз, пов’язаний із пошуком тих спільних концептів, які підведені під один знак і представляють буття цього знаку як маркера певної когнітивної структури [3, 110]. Похідне слово розглядається як мовний знак, внутрішня форма якого структурується за допомогою однієї або декількох пропозиціональних схем. Типологія таких схем запропонована С. А. Жаботинською у семантиці лінгвальних мереж [3, 111].

Лінгвокогнітивний аналіз похідних англійських іменників із суфіксом *-ment* є поетапним процесом. Першим етапом є пошук похідних англійських іменників із зазначеним суфіксом у різних автентичних англомовних джерелах. На другому етапі відбувається реконструювання внутрішньої форми досліджуваних одиниць із застосуванням пропозицій базисних фреймів. Третій етап полягає у побудові словотвірних моделей аналізованих одиниць, що супроводжується визначенням типу вихідної основи та ступеня продуктивності формальної моделі. На четвертому етапі визначається багатозначність формальних схем на основі зіставлення формальних і концептуальних моделей.

Таким чином, аналіз лінгвокогнітивних аспектів утворення похідних англійських іменників із суфіксом *-ment* є можливим завдяки поєднанню понять і методик, запропонованих у традиційній і когнітивній теорії словотвору. Запропонована методика аналізу може бути застосована до аналізу словотвірних моделей з іншими словотвірними формантами.

Список використаної літератури:

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М. : Просвещение, 1985. – 608 с.
2. Бортничук Е. Н. Словообразование в современном английском языке : учеб. пособие для ин-тов и ф-тов иностр. яз. / Е. Н. Бортничук, И. В. Василенко, Л. П. Пастушенко. – К. : Вища школа, 1988. – 261 с.
3. Жаботинская С. А. Генеративизм, когнитивизм и семантика лингвальных сетей / С. А. Жаботинская // *Doctrina multiplex, veritas una*. Учень багато, істина одна : зб. праць до ювілею Ізабелли Рафаїлівни Буніятової / Київський ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. – С. 99–141.
4. Никитченко К. Способи оказіонального словотворення крізь призму когнітивної семантики / К. Никитченко // Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Філологія (мовознавство). – 2014. – Вип. 20. – С. 122–128.
5. Ткачик О. В. Шляхи поповнення лексичного складу сучасної англійської мови / О. В. Ткачик, Н. В. Роговська // Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2017. – № 9. – С. 36–40.

6. Харитончик З. А. Лексикология английского языка / З. А. Харитончик. – Мн. : Высшая школа, 1992. – 229 с.
7. Dictionary.com [Electronic resource]. – Available from : <https://www.dictionary.com>.

Науковий керівник: старший викладач кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови, к. ф. н., ст. викл. Токарчук В. А.

М. О. Костенко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОГО МЕДІА ДИСКУРСУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Поняття дискурсу є одним з основних у сучасній лінгвістиці. Згідно з лінгвістичним енциклопедичним словником, дефініція терміну «дискурс» є дуже широкою: це зв'язний текст у сукупності всіх його екстралінгвістичних факторів: прагматичного, соціокультурного та психологічного; це текст, який розглядається у контексті подій; це мовлення, яке розглядається як цілеспрямований, соціальний акт, як компонент взаємодії людей та їх когнітивних процесів [6, с. 136].

Велівченко В.Ф. зазначає, що двома обов'язковими компонентами дискурсу є:

- динамічний процес мовленнєвої діяльності, уписаної в певний соціальний контекст;
- результат цієї діяльності, що має форму тексту. [1, с. 141-145]

Як і більшість лінгвістичних термінів, дискурс має і широке, і вузьке розуміння.

У широкому розумінні, дискурс є складним комунікативним явищем, усною мовленнєвою дією, яка, враховуючи соціальний контекст, характеризує як її учасників, так і власне процеси продукування і сприйняття повідомлення [4, с. 290].

У вузькому розумінні, дискурс є зв'язною послідовністю мовних одиниць, створеною мовцем для адресата у певний час, у певному місці та з певною метою.

Поняття дискурсу є родовим, представленим низкою його різновидів. Серед численних класифікацій дискурсу, коротко зупинимося на класифікації, запропонованій Г. Г. Почепцовим. За цією класифікацією, виокремленими є теле- і радіодискурси, газетний, театральний, кінодискурс, літературний дискурс, дискурс у сфері публік рилейшнз (ПР), рекламний дискурс, політичний та релігійний (фідеїстичний) дискурси [5, с. 15]. Релевантними до теми нашого дослідження є політичний дискурс, а також медіа дискурс, який об'єднує теле-, радіо-, Інтернет- і газетний дискурси.

Термін «політичний дискурс», як і більшість термінів, має два розуміння: широке і вузьке.

У широкому розумінні цей термін охоплює такі форми спілкування, в яких принаймні хоча б одна зі складових є співвіднесеною зі сферою політики – це мовець, адресат, зміст або позамовний контекст повідомлення.

У вузькому розумінні термін «політичний дискурс» є окремим різновидом дискурсу, метою якого є набуття та / або здійснення політичної влади.

Характерною особливістю політичного дискурсу є його спрямованість на майбутній контекст [8, с. 57]. Тому перевагою політичного дискурсу є те, що його важко заперечити. Більш того, у поточний час, тобто поки майбутній контекст політичного дискурсу ще не настав, цей дискурс неможливо перевірити.

Ще однією характерною особливістю політичного дискурсу є його обов'язкова спрямованість на владу, адже політика як цілеспрямована діяльність у сфері взаємовідносин між різними суб'єктами суспільного життя безпосередньо пов'язана з боротьбою за здобуття та утримання влади. Тому політичний дискурс – це інструмент боротьби за владу конфліктуючих сил та інтересів.

Політичний дискурс може бути медійним.